ئۆرگانی کۆمیتەی ناوەندیی کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران

دەورەی دووهەم، ژمارە(٥٢). نیوەی دووهەمی ڕێبەندانی ١٣٨٤

لاوان و قەیرانی دەسکردی دەسەڵات

ئەنوەر ئەسدزادە

مێژوو دەری خستووە دەسەڵاتە دیکتاتۆرەکان کە هاتوونەتە سەرکار کۆمەڵێک دیاردەی ناحەز ودژە ئینسانیان لەگەڵ خۆیاندا بە دیاری هێناوە و کۆمەڵێک فەرهەنگ سازیبیان کردووە کە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ نوێنەرایەتی بۆچوونە گەندەڵ و دژە مرۆیی و وشک و بەرتەسکەکانیان دەکات. ئاساییە ئەندامانی ئەو کۆمەڵگایە ئەگەر بە جۆرێکی دیکە بیربکەنەوە و یان بە بەشێوەیێک لە شێوەکان بەمەبەستی ڕوو بەڕووبوونەوە گاردیان بۆ بگرن، دەکەونە بەرشاڵاوی ڕق وتووڕەیی وبەشێوەیەکی دڕندانە وناجوامێرانە دەم کوت دەکرێن و بۆهەمیشە ڕەنگ وڕوویان لەسەر زەوی پاک دەکرێتەوە. هەڵبەت ئەمە خەسڵەتی زۆربەی دەسەڵاتە دیکتاتۆرەکان بووە کە گشت کاروباری دەوڵەت، هەرلەدەسەڵاتی دادوەری و بەڕێوەبردن ویاسادانان لە ژێر دەستی کەسێک یان تاقمێکی دیاری کراو کە بەهەرشێوەیەک بواریان بۆ برەخسێت چارەنووسی خەڵکی بێتاوانی ئەو وڵاتەیان لە پێناوی بەرژەوەندی خۆیان و تاقم وگرووپەکەیان دیاری کردووە.

دیارە مێژوو زۆر بەوردی باسی لەم چەشنە مەسەلانە کردووە و دەتوانم بڵێم کە زۆر بە وردیش لێکیداوەتەوە، هەربۆیە نموونەی لەو چەشنە زۆرن بۆسەلماندنی کردەوەی دژە ئینسانی کە ڕەنگە بڕوا پێکردنی لە تاقەتی لاوانی ئەم سەردەمەدا نەبێ. ڕاستی ئەوەیە ڕژیمی کۆماری ئیسلامیش وەک ڕژیمێکی دیکتاتۆر، لەم کردەوە دژە مرۆییانە لە بەڕێوەبردنی کاروباری وڵات بێ بەری نییە، هەر بەوبۆنەوە ئەم بابەتە هەوڵ ئەدات بەشێوەیەکی کورت تیشک بخاتە سەر گرنگترین دیاردەکانی ئەمڕۆی ئێران و هەروەها هەوڵ دەدات بۆ دەرخستنی هێندێک لەودیاردە ناحەزو وقێزەونانەی کە لە ئەنجامی سیاسەتی دیکتاتۆرییانەو بەکار هێنانی زەبرو زەنگ لە لایەن کۆماری ئیسلامییەوە تووشی کۆمەڵگای ئێران بەگشتی وبەتایبەت لاوانی ئەم وڵاتە هاتووە. ڕژیمی کۆماری ئیسلامی ودەسەڵاتی بەرتەسک وسەرکوتگەری ویلایەتی فەقیە هاوکات لەگەڵ بە دەستەوە گرتنی دەسەڵات دەستی دایە بڵاو کردنەوەی کۆمەڵێک فەرهەنگ وهێنانە ئارای بیرێکی کۆن و دواکەوتوو کە لە چاو فاکتەرە جیهانییەکانی ئەوکاتەش بەتەواوی لە دژوازیدا بوو. کاربەدەستانی ڕژیم لە ڕێگەی بەدەستەوە گرتنی ڕاگەیەنەگشتییەکان و لە ڕێگەی جۆراوجۆرەوە لەوپەڕی دڵڕەقی سیاسەتە چەوتەکانی خۆیان بەرەو پێش برد و بەزۆر بە سەر خەڵکی ئێرانیاندا سەپاند. گرتنە بەری سیاسەت وبیرۆکەی لەم شێوە بەرە بەرە بووە هۆی پەرەگرتنی کۆمەڵێک دیاردەی دزێو و مەترسی دار لە نێو کۆمەڵگاو بەگشتی ولە نێو لاوان بەتایبەت.

ئەو دیاردانەی وابوونەتە هۆی نیگەرانی خەڵکی ئێران و هەروەها ڕۆژ بەڕۆژ زیاتر لە جاران لاوانی ئێران تووشی گرفت و کێشەو بێ هیوایی ودەیان کاتە قوربانی بریتین لە: بێکاری، ئیعتیاد، نەخۆشییە جۆراوجۆرەکان بەتایبەت ئیدز، لەشفرۆشی، هەڵاتنی لاوان لەماڵەوە، خۆکوژی، ڕۆیشتن بەرەوهەندەران کە هۆی سەرهەڵدانەکەیان دەگەڕێتەوە بۆ گرتنە بەری سیاسەتی دژە ئینسانی کۆماری ئیسلامی.

ڕژیمی کۆماری ئیسلامی لەسەرەتای هاتنە سەرکارییەوە دستیدایە دابەزاندنی هێندێک بەرنامەی سیاسی وکۆمەڵایەتی بۆگەیشتن بە ئامانجە گەندەڵەکانی خۆی. سیاست دارێژەرانی ئێران بە بێ لە بەرچاو گرتنی زۆر مەسەلەی گرنگ کە ئێستاکە کۆسپێکی جیدی بۆ هەساماو و بێ بەرانبەرییەکانی ڕاستی وبێ بەرنامەیەکی درێژخایەنی ئابووری وکۆمەڵایەتی، لەهەر ڕێگایەکەوە کەبۆیان مومکین بوو دەستیان کردە پڕوپاگەندە بۆ بردنە سەرەوەی ڕێژەی جەمعییەت لە ئێراندا. هەر بۆیە بەشێوەیەکی نائاسایی ڕێژەی حەشیمەت لە ئێران چووە سەرەوە، هەروەکوو ئاگاداران ئێستاکە بە شێوەیەکی بەرچاو ڕێژەیەکی یەکجار زۆر لاویی ١٥تا ٢٨ ساڵمان هەیە کە بەرهەمی ئەو سەردەمەن. ئەمەش ئێستاکە بووەتە کۆسپێکی گەورە بۆ کۆمەڵگای ئێران. کۆماری ئیسلامی لە ڕێژەی زۆریی لاواندا لە ئاستی جیهانی لە پلەی دووهەمی جیهاندا ڕاوەستاوە. دیارە گرتنە بەری شێوازی لەو چەشنە تەنیا وتەنیا مەبەستی سیاسی لە پشتەو ڕژیم بۆهێنانە دی سیاستە چەپەڵ وشەڕەنگێزەکانی خۆی لەوسەردەمەدا پێویستی بە حەشیمەتێکی زۆرهەبووە. سەرەڕای ئەمانەش ڕژیم بۆ وڵامدانەوە بە ویست وداخوازییەکانی لاوان تووشی قەیرانێکی بنەڕەتی بووە کە زۆربەی ئەو دیاردانەش سەرچاوەکەی لێرەوە سەرهەڵ ئەدات. بوونی حەشیمەتێکی زۆر لە لاوان و نەبوونی بەرنامەیەکی گونجاو بۆ پەروەردە وبارهێنانیان و هەروەها نەبوونی کاری پێویست بۆلاوان بووەتە هۆی پەرەسەندن وپەل هاویشتنی ئەم دیاردەیە بۆ ناوزۆربەی چین وتوێژەکانی دیکەی کۆمەڵگە وبووەتە قەیرانێکی بەرین وسەرتاپێی کۆمەڵگای ئێرانی داگرتووە. هەروەک لەسەرەوە ئاماژەم پێدا ئێستاکەش هەوڵ ئەدەم بەشێوەیەکی کورت تیشک بخەمەسەر هێندێک لەو دیاردانەی وا بۆتە لەمپەرێک لە بەرانبەر گەشەی لاوانی وڵاتی ئێمەدا.

بێکاری:

یەکێک لەو دیاردانە دیاردەی بێکارییە. چوونە سەرەوەی ڕێژەی جەمعییەت بە شێوەیەکی بێ سەروبەرە لە ئێران لە چاوساڵانی پێشوو، قۆرغ کردن ودەست بەسەر داگرتنی ئابووری گشتی وڵات لە لایەن دەوڵەتەوە، دابەش کردنی سەروەت وسامانی وڵات بەسەر زۆربەی دام ودەزگا وناوەندە غەیرە ڕەسمی وسەر بە ویلایەتی فەقیە کە بە پێی زانیارییەکان دەسەڵاتی ئابووری ئەم ناوەندانە زیاتر لە دەسەڵاتی دەوڵەتە. بوونی ئەم ناوەندانە سیستەمی ئابووری وڵاتی تووشی گرفتێکی جیدی کردووە. ئەم ناوەندانە بە هیچ شێوەیەک لە پەرۆشی دابین کردنی کارو هەروەها هێنانە دی خەونەکانی لاوانی کۆمەڵگادانین. ئەم هۆکارانەو دانی زۆربەی ئەو سەروەت وتوانا ئابوورییانە بەم ناوەندانە لە لایەکەوە لەسەرەکی ترین هۆکارەکانی سەرهەڵدانی بێکارین لە ئێران. لە لایەکی دیکەشەوە کەڵک وەرنەگرتن بە شێوەیەکی زانستی لە سەروەت وسامان و کانە ژێر زەوینییەکانی ئێران و خۆ بەستنەوەی وڵات تەنیا بە فرۆشی نەوت وسەرمایە گوزاری ئابووری لە چەند ناوچەی دیاری کراو لە ئێران بە هۆی کۆمەڵێک مەبەستی سیاسییەوە چەند هۆکاری دیکەی پەرەسەندنی ئەم دیاردەیە پێک دەهێنن. بە پێی ئەو ئامارانەی وا بڵاو بۆتەوە لە ئێران دوو لەسێی هێزی ئەکتیف وئامادە بەکاری کۆمەڵگا لە بێکاری دەناڵێنن وهەروەها بە پێی ڕاپۆرتی عیبادی بەرپرسی ڕێکخراویی ملی لاوان "مام ناوەندی نرخی بێکاری لاوان هەر ساڵە لەئێران ڕادەی ١٥ لەسەد گەشەی سەندووە، بە پێی ئەو زانیارییانەی کە ڕۆژانە بڵاو دەبنەوە بەشی هەرەزۆری داهاتی ئابووری کۆمەڵگای ئێران دەچێتە گیرفان وخەزێنەی کۆمەڵێک ناوەندی وەکوو بونیادی شەهیدو بونیادی موستەزعەفان و... هتد، کەسەرجەم لە خزمەت بەڕێوە بردنی سیاسەتە گەندەڵەکانی ویلایەتی فەقیە دان وبەس. ڕەچاو کردن وبەرەوپێش بردنی ئەم جۆرە سیاسەتانە لە کاتێک دایە کە هەرساڵە کۆمەڵێک لاوی دیکە وەکوو هێزی کاری بازاڕی کارەوە، بەڵام هەر لە یەکەمین هەنگاودا بە هۆی ڕەچاو کردنی ئەم چەشنە سیاسەتانە لەگەڵ دیاردەی بێکاری ڕووبەڕوودەبنەوە، لەسەرووی ئەمانەشەو بوونی ٤٠٠ هەزار خوێندکاری ئامادە بەکار لە لایەکەوە و لەلایەکی دیکەشەوە داخستنی بە هەزاران کارخانە ودامەزراوەی دەوڵەتی دەبێتە هۆی چوونە سەرەوەی ڕادەی بێکاری لەم وڵاتەدا. پێویستە ئاماژەیەکیش بەوە بدەم کە یەکێک لەو دیاردە گرنگانەی کە کاریگەرییەکی بەرچاویی لەسەر کەم کردنەوەی کێشەو گرفتەکانی کۆمەڵگا هەیە دابین کردنی کار وپیشەیە بۆ کەسانی ئامادە بەکار وبەپێچەوانەکەشی دەبێتە هۆی سەرهەڵدانی کۆمەڵێک گرفت ومالوێرانی جیدی.

ئیعتیاد:

یەکێکی دیکە لەودیاردانەی کە بووەتە گرفتێکی جیدیی وەکوو بەلایەکی ڕووخێنەر لاوان وتەنانەت بەشێکی دیکەی لە چین و توێژەکانی دیکەی کۆمەڵگای لە خۆدا نوقم کردووە دیاردەی دزێو ماڵوێرانکەری ئیعتیادە. ئەم دیاردەیە پێش هاتنە سەرکاری کۆماری ئیسلامی تەنیا لەچەند پارێزگای ئێران دەبیندرا، بە پێی ئەو ئامارانەی کە لە لایەن ڕژیمەوە بڵاوبۆتەوە ١٢ملیۆن کەس بە شێوەی جۆراوجۆر گیرۆدەی ئەم دیاردەیەن. ئێستا ئەم دیاردەیە بە شێوەیەکی خێرا تەشەنەی سەندووە وبەردەوام لە حاڵی پەرەسەندن دایە وسەرجەم کۆمەڵگای ئێرانی گرتۆتەوە. بە پێی زانیارییەکان ڕۆژانە ٦ تۆن لەمادە سڕکەرەکان لە نێو لاوانی ئێرانی بڵاو دەبێتەوە وهەروەها بە پێی وتەی یەکێک لە بەرپرسانی ناوەندی خەبات بەدژی مادە سڕکەرەکان بەشێوەیەکی گشتی ڕۆژانە ٢٢ موعتاد گیانیان لە دەست دەدەن. سەرهەڵدانی ئەم دیاردەیە لەوڵاتی ئێمە لە لایەکەوە بە زۆری دەگەڕێتەوە بۆبێکاری وسەرلێشێواویی لاوانی ئێمە کە لە بەر نەبوونی سەرگەرمی وکار گیرۆدەی ئەم دیاردەیە دەبن وئەمەش بەرهەمی سیاسەتە چەوت ودژە ئینسانییەکانی کۆماری ئیسلامییە. لە لایەکی دیکەشەوە سەرکوت و زەبرو زەنگی بێ بەزەیانەی لاوان لە لایەن دام ودەزگا سەرکوتگەرەکانی دەوڵەتییەوە خۆی لەخۆی دا پاڵنەرێکە بۆهاندانی لاوان بەرەو گیرۆدەبوون بەم دیاردەیە. بە داخەوە ئەم دیاردەیە ئێستا کە لە نێو کچان وژنانیش دا بەرچاو دەکەوێ و بە پێی ئامارەکان ٣٠ی لەسەدی گیرۆدە بووان ژنان پێکی دەهێنن، ڕادەی گیرۆدەبووانی کچان بەم دیاردەیە ڕۆژ بەڕۆژ لە پەرەسەندن دایە. بە پێی ئامارەکان تەمەنی زۆربەی گیرۆدەبووان بەم دیاردەیە لاوانی ١٦ تا٢٠ ساڵ پێکی دەهێنن. دیارە بەشێکی بەرچاوی پیادەکردنی سیاسەتێکی لەو چەشنە خودی کۆماری ئیسلامی ودەزگای ئیتیلاعاتی ئەو ڕژیمەیە کە بۆ بە لاڕێدا بردن وچەواشە کردنی بیری لاوان و وماندن وچەپاندنی بیری خەباتگێڕی وتێکۆشەر بوون لەهیچ کردەوەیەکی دژە ئینسانی دەست ناپارێزن وبەردەوام بەشێوازی جۆراوجۆر لەهەوڵی بڵاوکردنەوە و پەرە پێدانی ئەم دیاردەیە لە نێو کۆمەڵگا دا. کاریگەرییە خراپەکانی ئیعتیاد تەنیا لەوەدا خۆ نابینێتەوە کە تواناییەکانی بواری جیسمی ودەروونی لاوان تێک دەڕووخێنێت، بەڵکوو هۆکاروسەرچاوەیەکیشە بۆپەرە گرتن وسەرهەڵدانی کۆمەڵێک گیر وگرفت وکێشەی کۆمەڵایەتی وئابووری وتەنانەت سەرهەڵدانی کۆمەڵێک نەخۆشی دیکە کە باس کردن ولێکۆڵینەوەی پێویستی بەکەسی شارەزا ویسپۆر هەیەو لەم بابەتەدا جێگەی نابێتەوە. بێ گومان ئەم ئامارانەش کە لە لایەن حکوومەتەوە بڵاودەبێتەوە دەرخەری سەرجەم ڕاستییەکان نییە وڕۆژ لە دوای ڕۆژ ئەم ئامارە گەشە دەستێنێ و بەوتەی مستەفا ئەقلیما بەرپرسی ئەنجومەنی مەددەکاری کۆمەڵایەتی" ئەگەر ژمارەی گیرۆدەبووانی نهێنی بخەینە سەریەک، سەرجەم ١٦ ملیۆن کەس گیرۆدەی ئەم دیاردەیەن.

پەرەسەندنی فەساد ولەشفرۆشی:

لەشفرۆشی وفەسادیش دیاردەیەکی دیکەیە کە بووەتە قەیرانێکی جیدی لە نێو ئێراندا. سەرهەڵدان وپەرەسەندنی ئەم دیاردەیە بەشێکی زۆری دەگەڕێتەوە بۆ ئەو هەژارییە وا باڵی بەسەر زۆرینەی جەماوەری کۆمەڵگای ئێراندا کێشاوە. ئاشکرایە کە هەژاریش لە ئێران بەرهەمی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامییە کەخۆی لە خۆی دا دەبێتە هۆی سەرهەڵدانی کۆمەڵێک گرفت وکێشەی کۆمەڵایەتی ودیاردەی ناحەزی لەچەشنی فەساد و لەشفرۆشی. نەبوونی دەرەتانی پێکەوە نانی ژیانی هاوبەش لە نێوان کچان وکوڕان دا کە خۆی لە نەبوونی کار وداهاتی گونجاو و ئیمکاناتی پێویست دا سەرهەڵدەدا هاندەرێکە بۆنزیک بوونەوەیان بۆ ئەم کردەوەیە. بە پێی ئامارەکان بەهەزاران ژن وکچی لاوی ئێرانی خەریک بە لەشفرۆشین و ڕۆژانە ٥٤ کچی نێوان تەمەن ١٦ساڵ تا ٢٠ساڵ لە لایەن تۆڕەکانی قاچاخی کۆماری ئیسلامییەوە ڕەوانەی وڵاتی پاکستان دەکرێن. بوونی ٨ ملیۆن ژن لە ژێر هێڵی هەژاری لە ئێران و بە هەزاران ژنی سەرشەقام و لەشفرۆش تەنیا لە شاری تاراندا سیمایەکی دزێووناحەزە لە باروبۆخی ژنانی ئێران. هەروەک ئاگادارن زۆربەی زۆری لاوانی ئێران بە هۆی نەبوونی کار وپیشە لە شارەکانی خۆیاندا ڕوودەکەنە شارە گەورەکانی ئێران وپێویستە لێرەدا ئاماژە بدەین بەوەی کە هەرشوێنێک حەشیمەتێکی زۆری لە خۆدا گرتبێ، فەساد ولەشفرۆشی بەشێوەیەکی سەرسووڕهێنەر سەرهەڵ ئەدا. لە زۆربەی شارە گەورەکانی ئێران کە لاوانی شارە بچووکەکانی ئێران بۆ دۆزینەوەی کار ڕووی تێدەکەن، بە هۆی نەبوونی شوێنێک بۆحەسانەوەی ئەو کەسانە بەشێکی زۆریان شەوانە لە قەراخ شارەکان و لەسەرشەقامەکان دەگرسێنەوە، ئەمەش خۆی لە خۆی دا هۆکارێکی دیکەیە بۆ ڕێگە خۆش کردن و پەرە گرتنی ئەم دیاردەیە.

ئەگەر چی ڕژیم ماوەیەک لە هەوڵی ئەوەدا بوو تا کوو لە ڕێگەی پێک هێنانی چەند ناوەندێک تا ڕادەیەک لە ڕادەی پەرەسەندنی ئەم دیاردەیە کەم کاتەوە، بەڵام پاش ماوەیەک ئاشکرا بوو کە خودی ئەم ناوەندانەش بوونەتە شوێنی پەرەسەندنی فەساد ولەشفرۆشی. زۆربەی ئەو کچانەی کە بە هۆی بێ بەش بوون لە کارو بوونی فەرهەنگی پیاوسالاری لە ناو خانەوادەکانیان لەماڵەوە هەڵدێن ڕێی شارە گەورەکان دەگرنە گرتووە. ئەم دیاردەیە بەزۆری لە نێو کچان وژنان دا ڕوودەدا. بەشێکی هەرە زۆری ئەم دیاردە هۆکارەکەی دەگەڕێتەوە بۆ نالەبار بوونی باروبۆخی ژنان و ئەو توندوتیژیانە وا لە لایەن بنەماڵەکانەوە بەنیسبەت ئەوانەوە ڕوودەدا. بوونی فەرهەنگێکی کۆن ودواکەوتووی پیاو مەزنانە وپاوسالارانە لەکۆمەڵگای ئێران وهەروەها ڕەچاو کردنی کۆمەڵێک بیرو بۆچوونی وشک لە زۆربەی بنەماڵەکان ڕێگەی خۆش کردووە بۆسەرهەڵدانی ئەم دیاردەیە. بەشێوەیەک کە ڕادەی توندوتیژییەکان هێندە لەسەرەوەیە کە کچانی بێ تاوان بۆدەرباز بوون لەم کێشە وگرفتە بە ناچاری دەست دەدەنە ئەم کردەوەیە. هەڵبەت یەکێکی دیکە لەهۆکارەکانی ئەم دیاردەیە دەگەڕێتەوە بۆ فەرهەنگی دواکەوتووی کۆماری ئیسلامی وهەروەها گرتنە بەری سیاسەتی کۆنە پەرەستانە و ڕەچاو کردنی زەبروزەنگ ولەمپەر خستنە سەر ڕێی گەشەی کچان وجیاوازی دانانیان لەگەڵ کوڕان لە لایەن ڕژیمی دەسەڵاتدار لە ئێران. ڕژیم زۆرجار بە بیانووی پێشێل کردنی شەرعی ئیسلام لاوانی لەخۆشی وشادی بێ بەش کردووە وهەر [illegible] هۆی دروست بوونی خەمۆکی و بێ هیوایی لە بەر لەوێش تووشی کۆمەڵێک گرفت و سەرلێشێواویی دەبن وناچارن بۆ بژیوی خۆیان دەست بدەنە لەشفرۆشی. دیارە ئەم دیاردەیە جیا لە کچانی هەڵاتوو کۆمەڵێک لە ژنانی هەژار وبێدەرەتانیش دەگرێتە خۆی کە بە هۆی نەداری ودەستکورتی بۆ تێر کردنی سکی منداڵەکانیان دەکەونە داویی کردەوەی دزێوی لەم چەشنە.

دام ودەزگاکانی سەر بە ڕژیم بە هۆی بە ئەنجام گەیاندنی چەند مەبەستی سیاسی خۆیان لە داڕشتنی هیچ چەشنە سیاسەتێکی دژە ئینسانی دریغ ناکەن وبەشێوەی جۆراوجۆر هەوڵ دەدەن بۆگیرۆدە بوونی لاوانی کچ وژنی ئێرانی وخستنە داوایان بەم دیاردانەوە. دیاردەی لەش فرۆشی دەبێتە هۆی پەرەسەندنی کۆمەڵێک نەخۆشی کوشندەی جۆراوجۆر بەتایبەت نەخۆشی ئیدز. پێوەندی جینسی لەگەڵ کەسانی گیرۆدەبوو بە ڤایرۆسی ئیدز وهەروەها کەسانی گیرۆدە بەمادە سڕکەرەکان بەتایبەت موعتادانی تەزریقی کە لە ڕێگەی بەکار هێنانی سورەنگی هاوبەش تەزریق دەکەن هۆکارێکی دیکەیە بۆپەرەسەندنی ئەم نەخۆشییە. ئەم نەخۆشییەش سەرەڕای ئەوە ماوەیەکی زۆر لە سەرهەڵدانی تێنە پەڕیوە، بەڵام بەداخەوە ڕێژەی گیرۆدەبووان بەم دیاردە دزێوە ڕۆژ بە ڕۆژ لەپەرەسەندن دایە. ئێستا کۆمەڵێک لە خەڵکی ئێران بە تایبەت لاوان گیرۆدەی دەستی ئەم نەخۆشییە بوون کە ئەمەش دەبێتە هۆی ڕووخانی بواری ڕۆحی و دەروونی کەسانی گیرۆدەبوو.

خۆکوژی:

خۆکوژی یەکێکی دیکە لەودیاردەو گرفتە کۆمەڵایەتیانەیە کە لەم سەردەمەدا بەشێوەیەکی بەرچاو وسەرسووڕهێنەر لەپەرەسەندن دایە وگیانی ژمارەیەکی زۆری لە لاوانی ئێمەی نێو لاوان داو ئەمەش خۆی هاندەرێکە بۆ پاڵپێوەنانی لاوان بەرەو خۆکوژی. ئەگەر کۆماری ئیسلامی لەم سەردەمەدا کە زۆربەی وڵاتانی جیهان بەرەو پێشکەوتن هەنگاو دەنێن سیاسەتی لەو چەشنەی بەدژی لاوان نەگرتایەتە پێش، بێ گومان ئێستاکە ئێمە تووشی ڕێژەیەکی لە ڕادەبەدەری خۆکوژی لە نێولاواندا نەدەبووین.

هەروەک پێشتر ئاماژەمان پێکرد، کۆماری ئیسلامی لەسەر بنەمای باوەڕو ئایدیای کۆن وبەرتەسکی ویلایەتی فەقیە دامەزراوە، هەر بەوبۆنەوە دەستی داوەتە گرتنەبەری ڕێو شوێنی وشک وئیسلامی لە شێوەی هەرە کۆنەپەرەست بە سەر لاواندا بەمەبەستی ئەوەی کە لاوانی ئێران لە دەست پێڕاگەیشتن بە پێشکەوتنەکانی جیهانی ئەم سەردەمە دووربخاتەوە. دژایەتی ڕژیم لە گەڵ ئینتێرنێت وسەتەلایەت نموونەیەکە لە هەوڵدانی ڕژیم بۆ پچڕانی ئەو پێوەندییەی لاوان لەگەڵ جیهانی دەرەوە.

هەر ئەم بەرتەسک ڕوانینەو بەرگرتن بە گەشەسەندن وتواناییەکانی لاوان و بەتایبەت لاوانی کچ و کەڵک وەرنەگرتن لە تواناییەکانیان و بێکارکردنیان ورالگرتنیان لە ژووری ماڵەکاندا خۆی لەخۆی دا دەبێتە هۆکارێک بۆ هەنگاو نان بەرەو خۆکوژی.

بەڵام سەرەڕای ڕەچاو کردنی ئەم چەشنە سیاسەتە دژە ئینسانییانە لەدژی لاوان ، لاوانی ئێران لە زۆربەی ئەو خۆپیشاندان و بزووتنەوە ئیعترازییانەی کە بەدژی سیاسەتە گەندەڵەکانی کۆماری ئیسلامی بەڕێوەدەچێ لە پێشەوەی ئەم بزووتنەوانە دابوون وتوانیویانە بەو شێوەیە بیسەلمێنن کە ڕژیمی کۆماری ئیسلامی ئەگەر چی بە ڕواڵەت باسی سەرمایەگوزاری بە شێوەگەلی جۆراوجۆر لە سەر لاوان دەکات بەڵام بەشێوەی نهێنی و لە بنەوە بەدژی سەرجەم ویست و داخوازییەکانی لاوانی ئێرانەو سیاسەتەکانی بۆ زیاتر بە ڕەوەپاش بردنەوەی لاوانەو بەس.

لاوانی ئێمە دەبێ بۆبەرپەرچ دانەوەی سەرجەم ئەو سیاسەتە گەندەڵانەی کۆماری ئیسلامی هەموو هەوڵی خۆیان بخەنە گەڕ بۆ بردنە سەرەوەی ئاستی تێگەیشتن وهۆشیاری خۆیان لە هەموو بوارەکاندا. لاوان دەبێ هەست بەو وجیاوازییانە بکەن کە کاربەدەستانی ڕژیم لەنێوان کچان و کوڕاندا دایدەنێن وبەشێوەیەکی گونجاو بەدژی هەستنەوەو بۆ لەناو بردنی بەربەرەکانێی لەگەڵ دا بکەن. لاوانی تێکۆشەری ئێران دەبێ هەموو هەوڵی خۆیان بخەنە گەڕ بۆ لەقاودانی هەرچی زیاتری سیمای گەندەڵ ودژە ئینسانی ڕژیم لە بەرابەر بیروڕای جیهانی دا.

بەو هیوایەی لاوانی شارەزا وتێکۆشەری ئێمە لە بوارە جیاجیاکاندا هەموو تواناکانیان بخەنە گەڕ بۆ یەکێتی زیاتر و هاودەردی وهاوپشتی لەگەڵ یەکتر و هەروەها هەوڵ بدەن بۆ پێکهێنانی ڕێکخراوەی سەربەخۆ و لەپاڵ ئەوەشدا قۆڵی لێهەڵماڵن و بە دڵێکی فراوانەوە تێبکۆشن لە وشیار کردنەوەی باقی چین وتوێژەکانی دیکە بەگشتی ولاوان بەتایبەت.

بێکاری، ئیعتیاد، لەش فرۆشی و فەساد، خۆکوژی... ئەو دیاردانەن کە کۆماری ئیسلامی بۆ خەڵکی ئێران بە گشتی و بەتایبەت بۆ لاوانی بە دیاری هێناوە، ئێستاکەش بەو هیوایەی لاوانی شارەزا وتێکۆشەری ئێمە لە بوارە جیاجیاکاندا هەموو تواناکانیان بخەنە گەڕ بۆ یەکێتی و هاودەردی وهاوپشتی لەگەڵ یەکتر و هەروەها هەوڵ بدەن بۆ پێکهێنانی ڕێکخراوەی سەربەخۆ و لەپاڵ ئەوەشدا قۆڵی لێهەڵماڵن و بە دڵێکی فراوانەوە تێبکۆشن لە وشیار کردنەوەی باقی چین وتوێژەکانی دیکە بەگشتی ولاوان بەتایبەت.